

Osztályozás

Az osztályozás "válság"-áról

Készséggel adunk helyt jelen hozzászólásnak azzal a megjegyzéssel, hogy mind a TMT 1972. februári számában megjelent tanulmány, mind pedig a jelen hozzászólás több részletét vitathatónak tartjuk. Az "osztályozás válsága" kifejezést a hozzászólás szerzője túlzásnak tartja, mert véleménye szerint az ETO gyakorlati alkalmazása során minden szakozói feladat megoldható, bár egyidejűleg az ETO fejlesztése is szükséges. A modern információkeresési igényekhez való közelítés érdekében ma már az ETO gondozói és használói előtt elismert és osztályozáselméletileg is megalapozott követelmény az ETO fogalomtárának és jelzetelési módszereinek korszerűsítése. Ez dönti el pl. az UNISIST keretében is az ETO alkalmazhatóságának kérdését. A felvetett problémákkal kapcsolatos további hozzászólásokat várjuk.

/A szerkesztőség/

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1972. februári számában cikk jelent meg Az osztályozás mai helyzete és értékelése a tudományos tájékoztatás szempontjából címen.

Mint olyan könyvtáros, aki több mint 20 éve dolgozom az osztályozás területén, nagy várakozással kezdtem olvasni e dolgozatot, sajnos azonban, meglehetősen csalódással kellett a végére érnem. A szerző ugyan már a kezdet kezdetén figyelmeztet rá, hogy a maga részéről elszakítja az elméletet a gyakorlattól /"A fogalmat szűkebb értelmében használjuk. A terminus technicus az osztályozással kapcsolatos elméleti és történeti, valamint az osztályozási rendszerek építésével, összehasonlító vizsgálatával és értékelésével foglalkozó elméleti és gyakorlati munkát jelöli; a rendszerek mindennapi használatát, az un. "szakozó" munkát nem."/, de a problémát még ezen túlmenő-

en is meglehetősen formalista szinten tárgyalja. Tétele az, hogy az osztályozási munka válságban van, és ennek bizonyítására mindössze annyit hoz fel, hogy sok az elmélet, sok az osztályozási rendszer, még az egyetemes rendszer is, nem beszélve a speciális rendszerek elburjánzásáról.

Egy elmélet válsága /vagyis, hogy élni tud-e tovább, vagy halni készül-e/ kizárólag a gyakorlati megvalósításban mérülhet fel. Válságba csak akkor jut, ha a gyakorlatnak nem tud már megfelelni.

Lehetnek az osztályozáselmélet válságának másodlagos elemei is, amelyekben az említett helyzet tükröződik: logikai leromlásuk, a válságtól való egyre nagyobb eltávolodásuk, és ezek vizsgálhatók tisztán teoretikus szinten.

A szerző azonban erre sem vállalkozik. Ennek okát mellesleg ő maga közli velünk: "... az osztályozás mai helyzetének bizonytalan kétértelműségére mutat, hogy az egymásnak ellentmondó ítéletek argumentációja külön-külön többnyire egyaránt helytálló." /1.2/ Ha valaki egymásnak ellentmondó ítéleteket "többnyire helytállónak" vél, az nyilván nincs felkészülve ezen elméletek szembesítésére. Elsősorban persze azért, mert a gyakorlatot, mint egyedül érvényes vonatkozási alapot, eleve kirekesztette.

Ennek híján azonban már maga a probléma-felvetés is elcsúszott: nekünk látszik: ha az osztályozási rendszerek felhasználását figyelmen kívül hagyjuk, hogyan lehet az osztályozást "értékelni a tudományos tájékoztatás" szempontjából? Hiszen kizárólag ez a felhasználás teremti meg a kapcsolatot közöttük! És e kapcsolat híján üressé válik minden, nincs miről gondolkodni és nincs miről beszélni. A "képes beszéd" - félek - alig mond valamit, bizony nem éri el az "analógia szintjét".

Pedig a cikk első részében vannak a szerzőnek éppen e kapcsolatról igen figyelemreméltó megállapításai: "Az osztályozás funkciója az információ rendszerben a gépesítés előrehaladásával egyre inkább központi: meghatározó, illetve vezérlő szerepű." /1.1/ És: az eredményes tájékoztatás lehetőségét az információk sikeres osztályozottsága és így visszakereshetősége teremti meg. /3.4/

És ha az osztályozási rendszerekkel kapcsolatban mindenáron valamiféle válságról akarunk beszélni, akkor annak egyik elemét itt máris fellelhetjük: a fenti felismerések sok olyan helyen nem tudnak érvényesülni, ahol az döntően fontos volna. Idézem itt - kissé pontosabban és részletesebben - azt, amit a szerző is idéz: A nagy referálólapok közül "55,6% semmiféle osztályozást nem használ" /ez - szerintem - tényleg megdöbbentő/, "a fennmaradó 44,4%-ból pedig 37,4% alkalmaz saját, privát, önmagára szabott rendszert, és csak 7% használ általános osztályozást. Ebben a szűk keretben az ETO-t nagyobb mértékben használják, mint a Dewey-, Bliss- vagy a "Colon"-osztályozást." /I. DAHLBERG: Die DK - eine Vielfacettenklassifikation. Nachrichten für Dokumentation. 21.k. 4.sz. 1970. p.139-142./

Persze, van "válságos elem" magának az osztályozásnak lényegében is: minden osztályozási rendszer a tudományok adott fejlettségi szint-

jén igyekszik azokat tükrözni. De már megalkotásukkal egyidőben kezdenek elavulni: a tudományok ugyanis fejlődnek, ezzel szemben az osztályozási rendszerek nem: ezeket fejleszteni kell. Ezen a tényen semmi módon nem lehet változtatni. Legfeljebb el lehet jutni egy olyan pontra, amikor a meglévő rendszer már annyira nehézkes, oly nehezen alkalmazható, hogy nem érdemes fejleszteni, hanem helyette egy új rendszert kell megalkotni, illetve megvalósítani.

Ami mármost az ETO gyakorlati alkalmazhatóságát illeti, szakmai pályafutásom alatt alapjában véve azt tapasztaltam, hogy az ETO-val valamilyen jelzetelési módszerrel megoldható minden. Az új, illetve egyértelműen meg nem adott fogalmak szakozásáról is mindig tudunk megfelelő megállapodásra jutni /legtöbbször a generikus fogalom jelzetének segítségével vagy viszonyítással/, úgy, hogy biztosítani tudtuk a visszakereshetőséget. Egy ilyen megoldás persze azonnal érvényét veszti, ha új, hivatalos jelzetet alkotnak meg rá. Mindenesetre mi az OMKDK-ban jelenleg is rendelkezünk néhány száz fogalomnak ilyen "megállapodásos" jelzetével, aminek érvénye - ismétlem - természetszerűen ideiglenes. Ebben a dologban azonban nagyon hiányzik a tudományos nagykönyvtárak együttműködése, mert csak ez biztosítaná a "megállapodások" nagyobb szakszerűségét és bizonyos foku általánosságát.

Az ETO "karbantartásának" kérdésében a szerző elkövet egy - számomra érthetetlen - hibát: 1972-ben egy 1960-as /!!/ cikk megállapításait idézi. Akkor valóban egyetlen teljes kiadása volt az ETO-nak /ebben az anyag egynevede nem "érvénytelen" volt, mint a szerző állítja, hanem éppen a karbantartás eredményeképpen megváltozott!/.

A 60-as években azonban számos országban igen jelentős fejlesztés ment végbe. Tekintsük át röviden a teljes kiadások statisztikáját:

A 60-as években megindult a cseh-, a magyar-, az orosz- és a portugál nyelvű teljes kiadás, folytatódott a japán-, a spanyol nyelvű, valamint a 2. német nyelvű kiadás. Igen nagy erővel folynak az angol, a lengyel és a magyar teljes kiadás táblázatainak munkálatai. Az utánnomásokat nem számítva az angol nyelvű kiadás 35 táblázatából 27 készült a 60-as években, a lengyel kiadás 32 táblázatából 31 /mindkét kiadás indexszel együtt!/, a magyar kiadásból pedig jelenleg 34 táblázat van készen /csak sajnos még index nélkül/. Szabad legyen itt azt is megjegyezni, hogy éppen az OMKDK keretében működő ETO-szerkesztőség érdeme a magyar teljes kiadásnak ez a világszínvonalon tartása. Sajnálatos módon megtorpant az ETO-anyanyelv, a francia táblázatok munkája.

Mi magunk tehát ebben az első között vagyunk. Remélhetőleg még ebben az évben befejeződik a teljes magyar kiadás munkája, de máris megkezdjük a teljes index munkálatait is. Ezzel párhuzamosan tervezzük az első kiadás revízióját, úgy hogy az indexek az új, revideált füzetekkel együtt jelennének meg.

Van értelme tehát éppen nekünk "eszményi megoldásként" egy új rendszer után sóvárogni?

Elvileg persze - egy ilyen rendszer kidolgozható. 1000 - 1500 szakember 2 év alatt bizonyára megoldhatná.

Egy osztályozási rendszer /"teljes autonóm osztályozás"/ kidolgozásához "a 200-300 tudományos szakterület mindegyike számára 3-7 személyből álló bizottságot kellene igénybe venni, vagyis összesen 1000-1500 szakembert. Ezeket a munkálatokat valamilyen nemzetközi szervezetnek kellene finanszírozni, és azok valószínűleg kb. 2 évet követelnének. - Mindent egybevéve a ... "teljes" enciklopédikus osztályozás kidolgozása nem követelne meg 4-5 évnél többet." /Z. DOBROVOLSKI: Analyse der Klassifikationssysteme. Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 3.sz. 1965. p.142-149.

Célszerűbb volna azonban az ETO fejlesztési munkáinak jobb megszervezése, és - legalább hazai szinten - a gyakorlati szakemberek erőteljesebb bevonása. Ez jobb alapot adna a döntésekhez, és meg is könnyítené azokat.

/Pónyi István/

Módosítás javaslatok az ETO-hoz

(P-jegyzékek)

A P-jegyzék száma, kelte	A P-jegyzék tárgya	Felszólalási határidő	Megjegyzés
PC 72-11 1972. ápr. 30. /1 p./	Érvényesőre újabb P-jegyzék nem emelkedett. A 339.7 /P 71-3/; a (1-924/-925) /P 71-14/ és a (1-7) /a P 71-29-ből/ további döntésekig meghosszabbítva. Vegyes helyesbítések az=398..., az=922 és az=992.2... nyelvi alosztások, valamint a 809.922.7 és 922.809.922.8 jelzetek tekintetében.		Érvényes azonnal